

MINNA-KERTTU KEKKI

Filosofia opiskelijan silmin

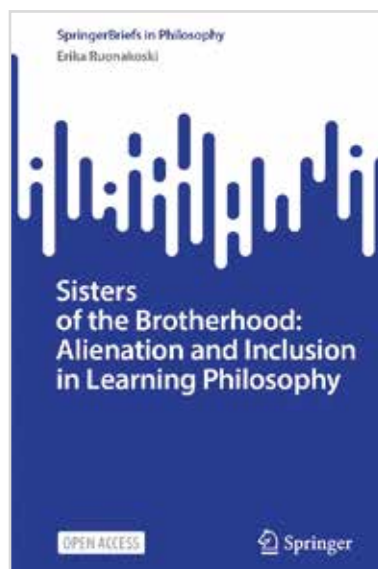
– Feministinen tutkimus analysoi alan ongelmia

Erika Ruonakoski, *Sisters of Brotherhood. Alienation and Inclusion in Learning Philosophy*. Springer, Cham 2023. 97 s.

Erika Ruonakosken tuore teos käsittelee vähemmistöjen, ei-miesten ja ennen kaikkea naisten kokemuksia filosofian opiskelusta. Pääpaino on filosofian alan sisäisissä ongelmissa, joiden vuoksi ei-miespuolisia ja ei-valkoisia opiskelijoita siirtyy pois oppiaineesta valkoisia miesopiskelijoita enemmän. Tutkimuksen empiirinen ydin koostuu haastatteluaineistoista ja kyselytutkimuksesta. Vastaajat ovat opiskelijoita neljästä Gender & Philosophy -sarjan kesäkoulusta, jotka pidettiin vuosina 2016 ja 2017 Islannin, Jyväskylän, Aalborgin ja Oslon yliopistoissa. Osallistujat olivat enimmäkseen globaalin pohjoisen yliopistoista, joko filosofian pääaine- tai sivuaineopiskelijoita – minäkin heidän joukossaan Islannissa, Jyväskylässä ja Aalborgissa.

Teoksen erityispiirre on sen keskittyminen juuri opiskelijoiden kokemuksiin. Onhan opiskelijatilastoista toki puhuttu aikaisemminkin, erityisesti tarkasteltaessa kehitystä perustutkinto-opiskelijoista jatko-opiskelijoihin, post-doceihin ja lopulta dosentteihin ja professoreihin asti.¹ Mitä pidemmälle akateemisella uralla edetään, sitä enemmän tilasto kallistuu valkoisten ja miespuolisten tutkijoiden hyväksi². Sen sijaan opiskelijoista puhutaan usein vain osana isompaa yliopistohenkilökunnan tilanteeseen keskittyvää kuviota. Opiskelijoita tarkastellaan harvemmin itsessään tärkeänä osana yliopistoyhteisöä, saati yksilöinä, jotka kohtaavat monenlaisia elämäntilanteita.

Vaikka teoksen pääosassa ovat naispuoliset filosofian opiskelijat ja heidän kokemuksensa, kirjassa käsitellään myös muita tekijöitä, jotka aiheuttavat eriarvoisuutta filosofian

alalla. Mukana ovat luokkataustan vaikutus opinnoissa ja yliopistoyhteisössä³ sekä rodullistettujen ja sukupuoletaan ei-binääristen ihmisten kokemukset. Esiin nousevat myös filosofian historian implisiittinen rasismi ja sen aiheuttamat kokemukset filosofiasta vieraantumisesta.

Filosofisesti kiinnostava teos

Ruonakosken tutkimus on empiirisestä ytimeistään huolimatta myös filosofinen. Ruonakoski analysoi empiiristä aineistoa monipuolisesti filosofian eri suuntausten tarjoamilla välineillä: eksistentiaalisuus, fenomenologia ja feministinen filosofia toimivat näkökulmina opiskelijoiden tilanteiden, sukupuolen, vieraantumisen ja keuhollisuuden ymmärtämiseen. Filosofiaa opiskellaan sosiaalisessa ja normatiivisessa ympäristössä, joka yhdessä ruumiillisuutemme kanssa vaikuttaa siihen, mikä meille kulloinkin on

mahdollista. Kasvatustilallinen näkökulma puolestaan auttaa eksplikoimaan yliopisto-opiskelun emansipatorisia ja sosialisoivia vaikutuksia yksilöön. Eettisiä kysymyksiä Ruonakoski lähestyy muun muassa tukeutuen hoivaetiikkaan, joka kyseenalaistaa laskennallisen ja abstrahoivan suhtautumisen moraaliin. Sosiaaliset – siis eettiset – suhteet ovat aina osa yliopisto-opintoja, ja valta-asetelmat, tunteet ja normit kuuluvat eettisen toiminnan kontekstiin.

Filosofiset välineet avaavat empiirisestä tutkimusaineistosta useita puolia ja näkymiä. Ruonakoski analysoi monipuolisesti akateemisen maailman hierarkioiden sekä alan sisäisten vääristymien vaikutuksia tilastohavaintoihin ja haastatteluissa paljastuviin kokemuksiin. Näin teos samalla osoittaa filosofisen analyysin läheisen suhteen käytäntöön ja empiiriseen tutkimukseen. Käytetyt filosofiset näkökulmat ovat olleet osaltaan myös tutkimuskontekstina toimivan kesäkoulusarjan teemoja. Kesäkoulut, tutkimusaineisto ja filosofinen analyysi nivoutuvat yhteen luontevasti ja tukevat toisiaan.

Teos käsittelee myös filosofian historiaa. Naiset ovat filosofian klassikkokaanonissa tunnetusti aliedustettuina, vaikka merkittäviä naispuolisia filosofeja on ollut läpi länsimaisen filosofian historian. Sama pätee ei-valkoisiin filosofeihin. Tämä vaikuttaa opiskelijoiden kuuluvuuden tunteisiin filosofian yliopisto-opinnoissa: jos ei kuulu yhdenkään opetuksessa esitellyn ajattelijan kanssa samaan viiter ryhmään, on vaikeaa samaistua oppiaineeseen ja uskoa omiin mahdollisuuksiinsa edetä sen parissa. Jos taas klassikko-

kaanoniin kuuluu (lähes) itsen näköisiä kaimoja, kuten Johan, John, Thomas ja Ludwig, on kenties helpompaa kuvitella itsensä heidän asemaansa suuriksi filosofeiksi.

On sekä filosofinen että käytännöllinen kysymys, mitä filosofian klassikkokaanonin sisällytetään. Klassikkostatus ja se, keitä kulloinkin pidetään keskeisinä filosofeina, riippuu tietyistä, millaista tutkimusta tehdään. Kuten Ruonakoski tuo esille, monia filosofian historian merkittäviä naispuolisia filosofeja tutkitaan nykyään samalla tavalla kuin miespainotteista kaanonista: enää ei tarvitse ainoastaan tehdä näiden historiallisten ajattelijoiden työtä tunnetuksi vaan voidaan välittää kriittisiä tulkintoja uusille sukupolville (43).

Tuttuja tilanteita

Itselleni lukukokemus oli vapauttava ja voimaannuttava. Monet katkelmat kuvastavat hyvin omia tuntemuksiani filosofian opiskelusta: sisältö kiinnostaa, mutta sosiaalinen ympäristö aiheuttaa ulkopuolisuuden ja kuulumattomuuden tunteita. Tunnistan haastattelujen kuvaukset nuorten opiskelijoiden aggressiivisesta ja kilpailullisesta keskustelutavasta, jossa kuvitellaan testattavan, kuka on paras filosofi, vaikka tosiasiaa kaikki ovat vasta oppimassa.

Myös luvussa 4.1 esitelty tapaus transnaisen kokemuksista ennen ja jälkeen sukupuolenkorjauksen kertoo hyvin sukupuolittuneista suhtautumistavoista. Leana esiintyvä haastateltava kertoo, että huomasi transition jälkeen menettäneensä miehen etuoikeudet oppiaineessa. Siinä missä hän oli ennen saanut enemmän niin henkistä kuin fyysistä tilaa, transition jälkeen seminaareissa oli alettu puhua hänen päälleen, eivätkä kanssaopiskelijat enää väistäneet häntä (55). Lean tapaus osoittaa, että naisia, rodullistettuja ja vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä kohdellaan filosofiassa toisin, mikä heijastuu heidän kokemuksiansa koko tieteenalasta.

Haastateltavat esittävät toisaalta ongelmallisia väitteitä, joita olisi voinut myös kyseenalaistaa kriitti-

semmin. Esimerkiksi ajatus siitä, että olisi joitakin juuri miehille ja juuri naisille ominaisia filosofian tekemisen tapoja on mahdollisesti seksistinen, jos oletetaan sukupuolittuneita synnynnäisiä ominaisuuksia, eikä puhuta esimerkiksi sosiaalisen ympäristön luomista mahdollisuuksista (55). Ruonakoski ottaa tällaiseen ajatteluun muuten etäisyyttä, mutta välillä haastatteluaineistojen analyysissä lukijaa olisi voinut muistuttaa sukupuolittuneiden stereotyyppien uusintamisen ongelmallisuudesta.

Selkeitä välineitä filosofian opetukseen

Sisters of Brotherhood on erinomainen filosofian korkeakoulupedagogiikan perusteos, vaikka siinä painotetaan naispuolisten opiskelijoiden kokemuksia. Juuri filosofian opetuksen perusongelmiin paneutuminen auttaa pääsemään käsiksi opetuksen kehittämistarpeisiin ja purkamaan haitallisia stereotyyppioita. Teoksen olennainen opetukseen kohdistuva kysymys on, miten filosofiaa voisi opettaa ja opiskella paremmin niin, että jokainen kokisi olevansa tervetullut oppiaineeseen.

Kirja sisältää monia selkeitä ja hyvin käytännöllisiä välineitä filosofian opettajille. Jos inklusiivisemmän opetuksen idea tuntuu epäselvältä ja vaikealta, kirjasta voi löytää omaan opetukseen soveltuvia keinoja toteuttaa sitä. Inklusiivisuus ei teoksessa tarkoita, että pitäisi tehdä enemmän kuin ennen, vaan pikemminkin eri tavalla. Esimerkiksi luvussa 6.2 opettajalle ja ohjaajalle tarjotaan selkeä tarkistuslista, jonka avulla omia käytäntöjä voi tarkastella reflektiivisesti.

Myös klassikkokaanonin kyseenalaistaminen voi olla hyvä keino näyttää opiskelijoille, että filosofiaa ovat tehneet myös muut kuin valkoiset miehet. Kuten Ruonakoski aiheellisesti huomauttaa, nykyinen filosofian klassikkokaanon on niin laaja, ettei kaikkia siihen kuuluvia teoksia ja teorioita ehditä opiskella filosofian perustutkinnossa. Opettajan on siis joka tapauksessa tehtävä valintoja siitä, mitä luetaan ja painotetaan.

Osa opetuksen lukemistoista voisi hyvin sisältää jotakin muuta kuin vaikiintuneita klassikkoja.

Teos keskittyy yliopisto-opetukseen ja filosofian oppiaineisiin yliopistossa, mutta ajatukset opetuksen kehittämisestä ovat hyödyllisiä myös lukio-opettajille. Kirjan viimeisessä luvussa Ruonakoski ehdottaa, että asenteita filosofian opiskelua ja opetusta kohtaan voisi tutkia myös lukiossa (88). Tällaisen tutkimuksen havaintoja olisi kiinnostavaa verrata kirjassa esiteltyihin tuloksiin. Oman lukiotyökokemukseni perusteella näyttäisi ainakin siltä, että suomalainen lukio-opetus on onnistunut filosofian inklusiivisuudessa yliopistoto-opetusta paremmin.

Viitteet

- 1 Alcott 2003; Brownstein & Saul 2016a; 2016b; Hutchison & Jenkins 2013.
- 2 Beebe & Saul 2011; 2021.
- 3 Käyhkö 2014, 11–14.

Kirjallisuus

- Alcott, Linda (toim.), *Singing in the Fire: Stories of Women in Philosophy*. Rowman and Littlefield, Lanham 2003.
- Beebe, Helen & Saul, Jenny, *Women in Philosophy in the UK*. British Philosophical Association & Society for Women in Philosophy UK, 2011. Verkossa: bpa.ac.uk/wp-content/uploads/2018/11/BPA_Report_Women_In_Philosophy.pdf
- Beebe, Helen & Saul, Jenny, *Women in Philosophy in the UK*. British Philosophical Association & Society for Women in Philosophy UK, 2021. Verkossa: bpa.ac.uk/wp-content/uploads/2021/11/2021-BPA-SWIP-Report-Women-in-Philosophy-in-the-UK.pdf
- Brownstein, Michael & Saul, Jennifer (toim.), *Implicit Bias and Philosophy: Metaphysics and Epistemology*. Oxford University Press, Oxford 2016a.
- Brownstein, Michael & Saul, Jennifer (toim.), *Implicit Bias and Philosophy: Moral Responsibility, Structural Injustice, and Ethics*. Oxford University Press, Oxford 2016b.
- Hutchison, Katrina & Jenkins, Fiona (toim.), *Women in Philosophy: What Needs to Change?* Oxford University Press, New York 2013.
- Käyhkö, Mari, Kelpaanko? Riitänkö? Kuulunko? Työläistaustaiset naiset, yliopisto-opiskelu ja luokan kokemukset. *Sosiologia* 1/2014, 4–20.